

OBSAH VZDĚLÁVÁNÍ, UČIVO

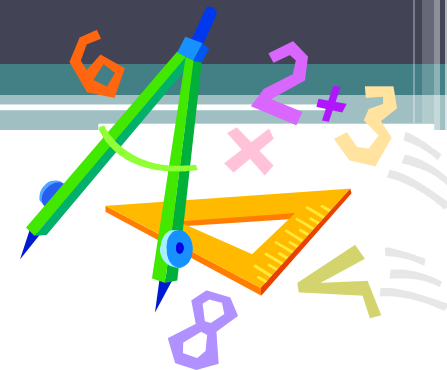
A decorative graphic element consisting of a solid teal horizontal bar that spans the width of the page. Below this bar, on the right side, there are several horizontal lines of varying lengths and colors, including teal and white, creating a layered, modern look.

Vzdělání

- Učivo patří mezi jeden ze tří hlavních činitelů výuky. Za dva zbývající prvky se řadí žák a učitel.
- Každé rozhodování o výběru učiva a jeho organizaci do kurikula vychází z určitého pojetí vzdělání a jeho cílů. Podle OSN a Světové banky je vzdělávání/vzdělání *základní lidskou potřebou*. Poskytuje širokou škálu vědomostí, dovedností, postojů a hodnot, které slouží pro celý další život, uvádějí autoři.
- Uchování lidské společnosti není možné bez systematického a organizovaného předávání kultury novým členům společnosti. A bez kvalitního vzdělání jsou možnosti předání ostatních forem rodinného kapitálu (finančního, sociálního apod.) velmi omezené.

Cíle školního vzdělávání

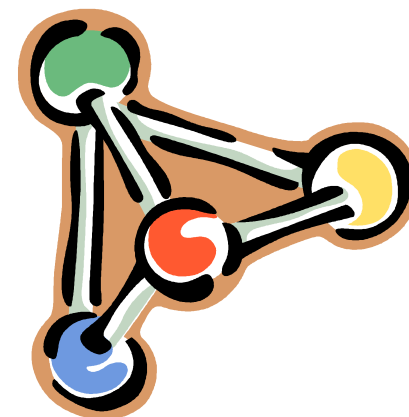

- Od školy se očekává uchování (tzv. konzervace) stávajícího řádu a zároveň trvalé přizpůsobování měnící se situaci. Škola tedy zajišťuje přenesení (transmisi) již osvědčeného, ale i o vnesení nového (inovace). Měla by ukázat, jak umět jednat, být spolehlivý nebo mít kladný přístup k práci (klíčové kompetence).
- Veřejné cíle vzdělávání mohou být buď politické, sociální či ekonomické. Jak autoři uvádějí, očekává se v praxi od nižších stupňů vzdělávání spíše socializace jedince a přenesení tradičních hodnot, načež na vyšších stupních by měla škola vytvářet více prostoru pro individuální rozvoj a pro kultivaci kritického postoje.
- Př.: Vybraný cíl školního vzdělávání dle RVP-ZV: „Vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi“
- Př.: Vybraný cíl školního vzdělávání dle RVP-G: „Připravit žáky k celoživotnímu učení, profesnímu, občanskému i osobnímu uplatnění.“

Učivo a jeho struktura

Učivo ve škole je obsah školního vyučování nebo vzdělávání. Tradičně se uvádí, že má 3 složky:

- a) vědomosti
- b) dovednosti
- c) hodnotovou orientaci žáka, jeho zájmy, přesvědčení, postoje

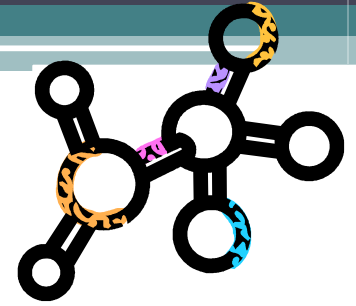

Vědomosti

- Vědomosti tvoří v mnoha vyučovacích předmětech podstatnou část učiva. Důležité je nejen to, aby si žák vědomosti zapamatoval, ale také aby pochopil jejich strukturu - tedy zobecňování pojmů a vysvětlování vztahů mezi nimi.
- Důležitá je také schopnost abstrahovat, myslet v obecných pojmech a pracovat s hypotetickými úsudky.

Struktura vědomostí tvoří:

- **Fakta** - zachycují jevy popisem jejich podoby, vlastností, počtu, místa, pohybu apod. Jsou získávána pozorováním, experimentem, dotazováním a rozbořením produktu činností. Fakta dávají konkrétní obsah pojmům.
- **Pojmy** - nám umožňují uvažovat o množství jednotlivých dílčích fakt najednou, zobecňovat důležité, rozpoznat podobnost něčeho, co už známe apod. Každý pojem si žák musí vytvořit vlastním myšlením. Nedostatky ve struktuře pojmů jsou jednou z hlavních příčin neprospěchu žáků.
- **Generalizace** – řadí se sem zejména zákony, principy, teorie. Typem vědomostí, jež označujeme jako principy (zákony, zákonitosti, zobecnění, generalizace), nám umožňují předvídat, odhadnout předem výsledek děje či našeho jednání.

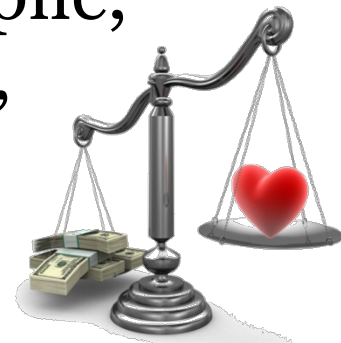
Dovednosti

- Dovednost zahrnuje i vědomosti a operace s nimi.
- Podle věcného obsahu se dovednosti člení na několik hlavních druhů:
  - dovednosti pracovní
  - dovednosti sociální komunikace a jednání
  - dovednosti pohybové a zdravotní
  - dovednosti poznávací
- Užší kategorií učiva jsou *postupy (procedury)*. Jsou tvořeny uspořádanými kroky vedoucími k dosažení určitého cíle. Postupy odpovídají na otázku *jak*.

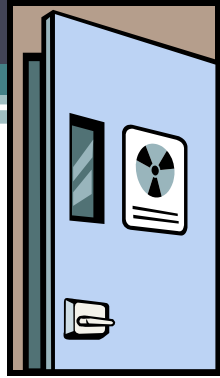
Hodnoty a vlastnosti člověka

- Hodnoty jsou chápány jako odraz *významu* skutečnosti pro člověka. Vyjadřují tedy vztah člověka ke společnosti, k přírodě a k sobě. Zahrnují i normy chování, motivaci a hodnotovou orientaci člověka či sebehodnocení, svědomí.
- Vlastnosti jsou spjaty s výše uvedenými složkami učiva. Vlastnosti jsou výstupy učení, jež se zafixovaly v průběhu učení. Jsou to např. píle, vytrvalost, sociabilita, přesvědčení, postoj, hodnotová orientace a další.

Přístupy k učivu

- *Zprostředkující přístup* - jinak model prostředků a cílů, je soustředěn na učivo. Podle Magera a Tylera jsou podstatné 3 zásady:
  - přesná formulace cílových kompetencí žáka
  - procvičování opakováním
  - zpevňování odměňováním
- *Vstřícný přístup* je zaměřen na žáka, na jeho současný svět, jeho současné zájmy a zkušenosti. Tento přístup slouží pro rozvinutí činnosti žáka.
- Ve zprostředkujícím modelu je východiskem představa budoucího dospělého, v modelu vstřícném je východisko žák tady a teď.

Kurikulum

- V didaktice patří k nejpodstatnějším problémům spojené s otázkami, čemu vyučovat a jak výuku organizovat. Řešením je, jak v cizině často označováno pod pojmem kurikulum.
- Rozlišujeme tyto podoby kurikula:
  - **doporučené kurikulum:** dokument, který řeší základní koncepční otázky kurikula
  - **předepsané kurikulum:** oficiální dokument, který je závazný pro určité typy škol nebo pro celý vzdělávací systém
  - **realizované kurikulum:** to, co učitel skutečně realizuje ve třídě
  - **podpůrné kurikulum:** učebnice, časové dotace, zaměstnanci školy, vzdělávání učitelů, vybavení školy
  - **hodnocené kurikulum:** převedené do podoby testů, zkoušek a dalších nástrojů měření
  - **osvojené kurikulum:** to, co se žáci skutečně naučí.

Kurikulum

K nejznámějším autorům v ČR patří Eliška Walterová – ta vymezuje tyto typy kurikula:

- 1) Formální kurikulum** - je komplexní projekt cílů, obsahu, prostředků a organizace vzdělávání, realizace kurikula ve výuce a způsob kontroly a hodnocení výsledků výuky.
- 2) Neformální kurikulum** - zahrnuje aktivity a zkušenosti vztahující se ke škole, i domácí studium, úkoly a příprava žáků na vyučování
- 3) Skryté kurikulum** - postihuje další souvislosti života školy, např. vztahy mezi žáky a učiteli apod.
- 4) Nulové, „chybějící“ kurikulum** - to, čemu se ve vyučování nevěnuje pozornost. Např. cenzura učebnic. Je závislé i na věkové úrovni žáků (v čítance pro 4. ročník ZŠ se např. nevěnuje pozornost absurdnímu dramatu, v matematice pro 7. ročník diferenciálnímu počtu apod.)
- 5) Metakurikulum** - do kurikula určitého vyučovacího předmětu jsou zařazovány informace, jak se předmětu učit a řídit své učení - učení o učení.

Kurikulum

- Kurikulární tvorba dává odpověď na sedm základních otázek:
proč, koho, co, kdy, jak, za jakých podmínek, s jakými očekávanými efekty vzdělávat.
- Tradičně byl východiskem tvorby kurikula systém poznatků příslušných vědních oborů, dnešní kurikula se snaží sloužit rozvoji osobnosti žáka.

OTÁZKY	ZDROJE	KOMPONENTY
PROČ	vize, smysl, očekávání, potřeby, hodnoty, perspektivy společenské, skupinové a individuální...	FUNKCE A CÍLE
KOHO	zvláštnosti sociální, generační, věkové, etnické, sexuální, typologické...	CHARAKTERISTIKY UČÍCÍCH SE
CO	poznání (vědecké, umělecké), praktické zkušenosti z běžného života, zkušenosti z pracovních činností...	OBSAH
KDY	v kterém věku, v jaké posloupnosti, časovém rozsahu, v kterém ročníku, v jakých časových jednotkách...	ČAS
JAK	strategie učení, učební situace, způsoby interakce a komunikace, organizace života ve škole a ve třídě mimotřídní činnost...	METODY A POSTUPY
za jakých PODMÍNEK	legislativní rámec, řízení, financování, vybavení, klima, učební prostředí, spolupráce školy a komunity, podpůrné struktury a materiály...	ORGANIZACE
s jakými očekávanými EFEKTY	funkce a kritéria hodnocení, metody a nástroje hodnocení, způsoby sdělování výsledků hodnocení...	KONTROLA A HODNOCENÍ

Konkretizace učiva v pedagogických dokumentech

- Pedagogický dokument je materiál, jenž vymezuje a určuje práci ve škole, a to jak učitelům, ředitelům, tak i žákům. Jeho funkce jsou koncepční, projektová, organizační, hodnotící, kontrolní a zpětnovazební.
- Podle převahy funkcí se dělí pedagogické dokumenty do skupin:
  - a) *Teoretické pedagogické dokumenty*: např. koncepce či pojetí školy, RVP, ŠVP, standardy, učební programy, plány, osnovy, učebnice, metodické příručky, časově tematické plány
  - b) *Praktické pedagogické dokumenty (dokumentace)*: např. vnitřní řád školy, třídní kniha, katalogové a žákovské listy, žákovské knížky.

Klíčové pojmy

- obsah vzdělávání, učivo, fakta, pojmy, generalizace, vstřícný přístup, zprostředkující přístup, kurikulum a jeho formy, vzdělávací programy